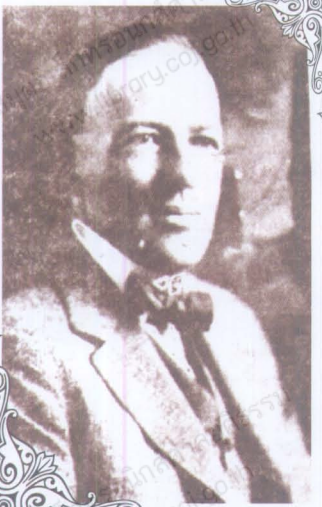

พิพิธภัณฑ ... สรรมาเล่า

กัญญา ภู่อะกุล*, รุ่งนภา รัตนประเสริฐศรี**

คนส์เปยก

“คนส์เปยก” มีชื่อตามภาษาอังกฤษว่า Subject หมายถึง คนในบังคับ เป็นคำเรียกกลุ่มคนที่ได้รับสิทธิพิเศษ เนื่องมาจากการทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงสยามกับต่างประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2398 – 2481 คำว่า ส്പเปยกนี้เดิมหมายถึง พลเมืองของประเทศที่ทำสัญญากับกรุงสยาม ต่อมาเมื่อประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้แผ่อิทธิพลเข้ามาครอบครองดินแดนบางส่วนในแถบทวีปเอเชีย คำว่า คนส์เปยก หรือคนในบังคับก็ได้กินความไปถึงคนในอาณานิคมและรัฐอารักขาของชาติอื่น ๆ เหตุเพราะชาวเอเชียชาติต่าง ๆ เช่น จีน ญวน แขก มอญ ที่ไม่ได้เป็นอาณานิคมหรืออยู่ภายใต้อารักขาของชาติใด แต่ได้เข้ามาประกอบอาชีพตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงสยามและเกิดหวังผลประโยชน์จากการได้รับสิทธิพิเศษตามสัญญาทางพระราชไมตรีที่กรุงสยามได้ทำกับต่างประเทศแถบยุโรป จึงได้สมัครเป็นคนในบังคับของประเทศมหาอำนาจในแถบยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา ฯลฯ มากขึ้น เป็นการทำให้อำนาจและอิทธิพลของชาวต่างชาติในกรุงสยามเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อปกครองและความมั่นคงของสยามประเทศอย่างยิ่ง รัฐบาลของพระเจ้ากรุงสยามต้องเผชิญกับความยากลำบากในการยกเลิกสิทธิพิเศษของคนในบังคับต่างชาติดังกล่าว ทั้งทั้งด้านการปกครอง การค้าและการศาล ปัญหาคดีความ ปัญหาด้านกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อคนในบังคับต่างชาติดำเนินการทำความผิดก็ไม่ยอมมาขึ้นศาลไทย ไปขึ้นศาลสูงสุด กฎหมายไทยไม่สามารถควบคุมคนเหล่านี้ได้ ทำให้เสียสิทธิทางการศาล กรุงสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบทางด้านการศาลและปรับปรุงกฎหมายไทยให้เป็นที่ยอมรับ พัฒนากฎหมายให้มีความทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ เพื่อให้ได้สิทธิบางประการกลับคืนมา โดยได้จ้างนักกฎหมายและที่ปรึกษาชาวต่างประเทศหลายคนมาเป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายและการต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้พระราชโอรสและพระบรมวงศานุวงศ์ระดับสูงเสด็จไปทรงศึกษา ณ ต่างประเทศ เพื่อนำความรู้ในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาประเทศและหาวิธีดำเนินการแก้ไขสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงสยามกับประเทศต่าง ๆ ตลอดมา หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ยอมแก้ไขสนธิสัญญากับไทยใน พ.ศ. 2464 โดยคนในบังคับอเมริกันต้องขึ้นศาลไทยเมื่อเกิดคดีความ

ต่อมาภายหลังพระยาภิรมย์ภักดี (Dr. Francis B. Sayre) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศได้ช่วยเจรจาให้ประเทศต่าง ๆ ยอมแก้ไขสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศไทยและคืนสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่ไทยในปี พ.ศ. 2481 ตามสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชยและการเดินเรือกับประเทศโปรตุเกสและในบทเพิ่มเติมสนธิสัญญาที่ทำกับประเทศฝรั่งเศสว่าด้วยความตกลงเกี่ยวกับการพาณิชยและศุลกากรระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผลทำให้ประเทศไทยสามารถขจัดปัญหาเกี่ยวกับคนในบังคับต่างชาติได้หมด มีอธิปไตยทางการศาลได้อย่างสมบูรณ์ตราบเท่าทุกวันนี้

* บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานพิพิธภัณฑและเอกสารจดหมายเหตุ

** บรรณารักษ์ชำนาญการ กลุ่มงานพิพิธภัณฑและเอกสารจดหมายเหตุ